

Atam Dedem Kanunu Kanunnâme-i Âl-i Osman

Fatih Sultan Mehmed, Haz. Abdülkadir Özcan

İstanbul, Kronik Kitap, 2017, 102 sayfa, ISBN 978-975-2430-12-9.

Furkan KÜÇÜKTEPE*

Atam Dedem Kanunu Kanunnâme-i Âl-i Osman adlı kitap Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN tarafından hazırlanmıştır. Kronik Kitap tarafından basılan eser 102 sayfadan meydana gelmektedir. Eser içerisinde bölümler mevcuttur. İlk bölümü Abdülkadir Özcan'ın girişi

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, fkucuktepe@fsm.edu.tr

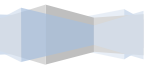
ve bibliyografyasından, diğer bölümleri ise Kanunnâme-i Âl-i Osman'ın transkripsiyon yapılmış metni, tıpkıbasımı, lügatçe ve indeksten meydana gelmiştir. Araştırmacı giriş kısmında bazı başlıklara yer vererek konunun kapsamı ve sınırının okuyucu tarafından anlaşılmasını sağlamıştır.

Abdülkadir Özcan eserinde Türklerin tarih yazımı ile ilgili olarak, Çin ve Bizans kaynaklarının olması Osmanlı kuruluş devrinin anlaşılmasında büyük öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Osmanlı tarihinin kuruluş yıllarını anlatan eserlerin uzun yıllar sonra kaleme alınması dönemin tarih yazımı açısından bizleri yabancı kroniklerden faydalanmaya itmiştir. Fatih Sultan Mehmed tarafından hazırlatılan Kanunnâme bu sebeple büyük önem arz etmektedir. Yazar, Kanunnâme-i Âl-i Osman'dan bahsederken Osmanlı Devleti'nin protokol kuralları, saltanat adetleri ve elkap örneklerinin bu eserde mevcut olduğunu söylemektedir.

Araştırmacı, Kanunnâme'nin Sıhhati Meselesi ve Nüshaları başlığında, eser hakkında ortaya atılanların sahih olmaması veya Fatih'e izafe edildiği gibi bazı problemlere, görüşlere karşı elde edilen yeni bilgilerin olduğunu, varılan neticeyle de dönemin sadrazamı Karamâni Mehmed Paşa zamanında tertip edildiğini belirtmektedir. Fatih devrinde yazılmış olan Tursun Bey'in *Târih-i Ebü'l-feth*'i, II. Bayezid devrinde yazılan İdris-i Bitlisî'nin *Heşt Bihişt*'i gibi bazı eserlerin varlığından söz ederken, özellikle Heşt Bihişt'te ilk kez Kanunnâme-i Âl-i Osman'ın muhtevasından bahsedildiğini Gelibolulu Âlî Mustafa Efendi'nin de bu eserden alıntıladığını söylemektedir.

Kanunnâme'de Arz Odası ve Has Oda inşasından bahsedilmesi de ilk rastlanan bir durumdur. Öte yandan bu eserin varlığı hususunda müellif, ilkin Viyana Milli Kütüphanesi'nde sadece bir nüshanın varlığı söz konusu iken, araştırmalar neticesinde Koca Müverrih Bosnalı Hüseyin Efendi'nin *Bedâyiü'l-vekayi* adlı eserinde daha eski metnin bulunmasıyla Fatih Sultan Mehmed tarafından bu kanunnâmenin hazırlatıldığı kesinleşmiştir.

Özcan, Kanunnâme'de geçen “*Bu Kanunnâme atam ve dedem kanunudur ve benim dahi kanunumdur*” ifadesinin, Osmanlı Devleti'nde cârî olup, o zamana kadar tedvin edilmemiş kanunların derlenmesinden oluştuğu anlamını taşıdığını söylemektedir. Padişahın verdiği emirlerin hepsinin bu eserde yer almadığı, Fatih Sultan Mehmed'e kadar gelen devlet geleneklerinden bahsedilmesi eserin hangi konuları kapsadığının ve kaynaklarının neler olduğu sorusunu yanıtlamaktadır.

Kanunnâme'nin dilinin en bariz özelliğinin, sade ve açık bir üslupta yazılmış olmasıdır. “Muhtevası ve Üslûbu” bölümünde Özcan bu konuda örnekler sunmaktadır.

Tarihçilerin sıkça tartıştığı hususlardan biri olan “Kardeş Katli” meselesi ile ilgili olarak daha önceki makale ve demeçlerinde açıklamalarda bulunan Abdülkadir Özcan burada meseleyi kaynaklarıyla daha geniş bir şekilde ele almıştır. Bu meselenin açıklandığı bölüm olan “Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi”ne araştırmacı bizzat Fatih Sultan Mehmed'in ağzından *“her kimesneye ki evlâdımdan saltanat müyesser ola, karındaşların nizâm-ı âlem için katl itmek münâsibdür. Ekser-i ulemâ dahi tecvîz itmişdür. Ânınla âmil olalar”* ifadesiyle başlamaktadır.

Araştırmacı bu konuyla ilgili olarak, meselenin hukuki değil siyâsi olduğunu belirtmektedir. Siyasi olmasından dolayıdır ki Kanunnâme içerisinde ikinci babda yer almaktadır. Bu bölümde tahta çıkışlarla ilgili olarak farklı dönemlerden ve padişahlardan bahsedilmektedir. Ortaya çıkan kargaşa ve iktidar mücadelelerini kısaca özetleyen Özcan, Fatih Sultan Mehmed'in bu maddeyi geçmişteki tecrübelerden hareketle Kanunnâme'ye koydurduğunu ifade etmektedir. Ülkenin bölünmezliği ilkesinin en büyük savunucusu II. Mehmed olmuştur. Öte yandan iktidar mücadeleleri sonucu çıkan çatışmalar ve yaptırımlara bakıldığında siyâsi istikrarın bozulmaması, devletin bekası ve İslam'ın yaşatılması gerektiği düşüncesiyle saltanat varisleri arasında savaşlar, anlaşmazlıklar, ayrılıklar görülmüştür. Bütün bu sebeplerin bir araya gelmesi II. Mehmed'i böylesi bir karar almaya sevk etmiştir. Fatih'in babası II. Murad devrinde meydana gelen Düzmece Mustafa ve Şehzade Mustafa isyanlarından ders alması, kardeşler arasında tahta sahip olma yarışının ölünceye dek devam etme ihtimali ülkeyi zora sokacağından II. Mehmed'in mutlak hakimiyet fikriyle uyuşmamaktaydı. O da “Cemiyetin selâmeti için ferd feda edilir” düsturuyla kardeş katli maddesini kanunlaştırmış olabileceği düşünülse de, araştırmacı bu konuda isyana kalkışmamış bir şehzadenin katlini, nisbî adaletle bağdaştırmanın zor olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan vermiş olduğu Kur'an-ı Kerim ve tefsir yazılarından alıntılar ile İslam hukuku çerçevesinde olaya bakış açısı kazandırmaktadır. Böylesi farklı yaklaşımları ve yorumlamaları, “Niçin Öldürürlerdi?” başlığı altında bahsedilen şehzadelerin öldürülmelerindeki nedenlere bakarken de görmekteyiz. Çeşitli kaynaklara dayanarak çıkarımlarda bulunuyor olması müellifin objektif bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Adeta okuyucuya hadiseye nasıl bakması gerektiği gösterilmekte, çıkarımları ise bu ışık doğrultusunda kendisine bırakmaktadır.

Sonuç olarak Kanunnâme-i Âl-i Osman'ın son derece mühim bir kaynak olduğu, Atam Dedem Kanunu denmesinden de anlaşılacağı üzere, muhtevası itibariyle kadim bir eser olduğu, kuruluştan beri uygulanagelen kural ve kaideleri içerdiği, esas kısmının Fatih Sultan Mehmed'in döneminin sonlarında yazıldığı ve saltanat kanunlarını ihtiva ettiği söylenebilir. Böylesi müstesna bir eserin sağlam bir metninin ortaya çıkmasında ve daha anlaşılır hale gelmesinde en büyük ve en değerli emeği Abdülkadir Özcan'ın verdiğini görmekteyiz.

